

Novellin hehkua ja rakkauden säröjä Rovaniemellä

Tunnelma Rovaniemen novelliklinikan odotustilassa oli jännittynyt, kun yhdeksän kirjoittajaa jonotti vuoroaan **Päivi Alasalmen** ja **Olli Jalosen** luo saamaan palautetta teksteistään. Osa kirjoittajista oli tullut Oulusta saakka. Ikähaitarin alasäveltä soitti 16-vuotias ja yläoktaavia 77-vuotias kirjoittaja. Vastaanotoilta purkautui hehkuvapokisia ja kirjoittamiseensa uusia vinkkejä ja motivaatiota ammentaneita kirjoittajia. Jälkeenpäin kuulimme myös ohjaajilta, että keskustelut olivat olleet mielenkiintoisia ja luetut tekstit korkeatasoisia.

Maakuntakirjaston Lapponica-saliin kerääntyi kuutisenkymmentä kuulijaa kun kirjailijat **Katja Kettu**, Päivi Alasalmi ja Olli Jalonen puhuivat novelleista ja rakkaudesta **Markku Kokkolan** johdolla. Kokkola johdatteli teemaan provosoivasti todeten, ettei lempi kyllä suomalaisessa novellistiikassa todellakaan leisku, **Maria Jotuninkin** *Rakkautta* on hänen mukaansa pikemminkin epärakkautta. Katja Kettu totesi ykskantaan tähän, ettei muusta osaakaan kirjoittaa kuin rakkaudesta ja kuolemasta ja muistutti myös *Decameronesta* lähtien rakkauden, himon ja kuoleman olleen novellistiikan keskusaiheita.

Päivi Alasalmi kertoi löytäneensä novelleista kuvauksia rakkaussuhteen eri vaiheista: **Boccaccion** ”Metsästyshaukka” kertoo esimerkiksi hienosti hakkailuvaiheesta ja **Veikko Huovisen** ”Jutta Grahnin mies” puolestaan vastanaineiden onnesta. Novellissa Jutta Grahnilla on uusi mies, jota Jutan ystävätärtä lähtevät tapaamaan. Kyläilyn ajan mies makaa sängyn alla ja huutelee sieltä rivouksia ja pistää tupakiksikin. Vieraat kauhistelevat mutta Jutta toteaa vain iloisena ja onnellisena, että tuommoinen se on.

Erostakin löytyy paljon tekstejä, kuten **Raija Siekkisen** ”Jäät liikkuvat”, mutta rakastumisvaiheesta ei ehkä niinkään: Alasalmi epäili, ettei rakastuneilla ole aikaa istua kirjoittamaan. Hienoin rakkausnovelli hänelle oli ollut **Jim Harrisonin** ”Kosto” kokoelmasta *Syystarinoita*. Valtaosa suomalaisestakin novellistiikasta liittyy rakkauteen, vaikkakin joskus mutkan kautta, jatkoi Olli Jalonen, mainiten esimerkkinään **Antti Hyryn**. Jalonen kertoi myös novellin ja kuunnelman olevan hänelle itselleen läheisiä lajeja niin, että novelli voi helposti muuntua kuunnelmaksi tai päinvastoin. Molemmille ominaista ovat keskittyneisyys ja kuvallisuus.

Novellin ja romaanin eroa hahmotti Katja Kettu kielikuvallaan näyttämöstä: romaanissa esitellään koko näyttämö kun taas novelli on tirkistysreikä näyttämölle. Novelli tutkii tarinan kaarta lyhyemmässä ajassa. Novelli voi myös olla oiva tapa tutustua kirjailijan tuotantoon, sillä novelli paljastaa kirjoittajan ominaislaadun. Ja jos on pitänyt lukemastaan, voi harkita pidemmänkin tekstin lukemista samalta kirjailijalta. Kettu kertoi tätä kautta tutustuneensa muun muassa **Alice Munron** ja **Annie Proulxin** tuotantoon.

Markku Kokkola kysyi kirjailijoilta myös, pitääkö novellikokoelmassa olla punainen lanka, joka liittää novellit yhteen. Tästä oltiin kahtalaista mieltä. Päivi Alasalmi kertoi että hajanainen kokoelma on hankala markkinoida. Joka tapauksessa novelleista muistetaan yksittäiset novellit, jotka ovat kokonaisia taideteoksia. Alasalmi heitti ilmaan myös vertauksen romaanien muodostamasta kokoelmasta, kirjailijan tuotannosta. – Ei sielläkään mitään yhdistävää teemaa ole pakko olla. Alasalmen edellinen novellikokoelma *Koirapäinen pyöveli* koostuu 20 vuoden aikana kirjoitetuista novelleista, jotka temaattisesti kuitenkin nivoutuvat yhteen.

– Joskus samana aikanakin kirjoitetut novellit liittyvät toisiinsa kirjoitusajan ja kirjoittajan elämänvaiheen kautta. Jaloselle novellikokoelma on alusta loppuun mietitty kokonaisuus, joka vertautuu taidenäyttelyn ripustukseen: siinäkin jokaisella yksittäisellä teoksella on tarkoin harkittu paikkansa muiden joukossa.

– Novellikokoelma noudattaa samaa periaatetta ja joskus jopa mestariteos on jätettävä pois, jos se ei asetu

muiden joukkoon. Muutoinhan kyseessä olisi novellikeräelmä. Kirjallisuus koostuu kuitenkin sisäkkäisistä mietityistä osasista, joiden on kaikkien oltava sisäisesti taidokkaita: sanojen, lauseiden, virkkeiden, kappaleiden, Jalonen totesi.

Yleisöstä haluttiin tietää, miten esiintyjistämme oli tullut kirjailijoita. Katja Kettu kertoi kirjoittaneensa ensimmäisen tekstinsä pienenä tyttönä äitinsä kokousmonisteen taakse. – Se kuului suurin piirtein näin: Katsoimme aurinkoa. Aurinko laski. Sitten palvelustyttömme Maisa läksi. Kettu kertoi, että kannustavilla äidinkielen opettajilla oli ollut paljon merkitystä, samoin kuin animaatiokoulussa saadulta kannustukselta.

Päivi Alasalmen tie vei lukion jälkeen Oriveden Opistoon, mutta jo sitä ennen äiti oli vienyt häntä usein kirjastoon ja äidinkielen opettajat kannustaneet kirjoittamisessa. Alasalmi kertoi löytäneensä jokin aika sitten vihkon, jossa lyhyt teksti oli signeerattu: kirjailija Päivi Alasalmi, 7 vuotta.

Myös Olli Jalonen kertoi jo lukiossa kirjoittaneensa paljon runoja ja romaanien alkuja ja ilmaisseensa siten itseään, kun puhuminen ei ollut ollut helppoa nuorelle miehelle. Varsinainen avaintapahtuma oli sitten novellikilpailu, johon hän osallistui ja voitti. – Se ikään kuin aukaisi tulpan, kun sain esikoisteokseni kilpailun myötä julkaistuksi.

Kirjailijat pohtivat oman tuotantonsa rakkausaiheisia novelleja. Katja Kettu nosti kokoelmastaan *Piippuhyllä* novellin ”Mulukukka”, joka kertoo vanhemman naisen äidillisestä rakkaudesta lapseen. Päivi Alasalmi puolestaan kertoi että rakkaudesta on ongelmallista kirjoittaa. Tuotannostaan Alasalmi nosti viimeisimmästä kokoelmasta kolme novellia. ”Aktiivinen autoiluloma” kertoo ehdottomasta hyväksynnästä. Siinä ei yritetä muuttaa toista, eikä tarvitse kulkea käsikynnää vain siksi, että ollaan menty naimisiin. ”Sudensulhanen” puolestaan kertoo rakastumisen tunteenpalosta ja ”Roskapussia viemässä” siitä, ettei rakkaus lopu, vaikka kohde katoaa elämänpöydästä. Olli Jalonen kertoi kokoelmastaan *Värjättyä rakkautta*. Siinä ihmissuhteet eivät ole puhtaita, vaan muuttuvat tilanteiden mukana. Jalonen kertoi myös, ettei ajatellut ensimmäisen kokoelmansa *Unien tausta* tekstejä erillisinä kuvina vaan sisäkkäisinä unina.

Kokkolan kysymykseen kohdeyleisöstä kirjailijat vastasivat kirjoittavansa pääosin itselleen. Alasalmi kertoi kirjoittavansa omaksi ilokseen ja kun kyllästyy tekstiinsä antaa sen muille, julkaistavaksi. Ketulla on luottolukijoita, mutta hänkin kirjoittaa omaan aarrearkkuunsa, tekstejä joita itse haluaisi lukea. Jaloselle kirjoittaminen on suuri ilo ja hän kirjoittaa itselleen. Ensimmäisen kerran hän näyttää tekstin vasta kun kokee, että se on valmis. Silloin sen saavat luettavakseen Riitta-vaimo ja kustantaja ja heiltä saatuja arvokkaita kommentteja Jalonen kuuntelee nöyrästi.

Päivi Alasalmi kertoi, ettei hänellä itsellään ei varsinaista kohdeyleisöä ole, mutta kustantaja tietysti lokeroi ja valitsee kohderyhmiä myynnissä ja markkinoinnissa. Kustantajille lähetettiin yleisöstäkin terveisiä, etteivät tiedä mihin kohderyhmään itse kuuluvat. Ikä ja sukupuoli eivät määritä lukijaa vaan ennemminkin tämän yksilöllinen maailmankuva. Miksi sitten joku lukee novelleja ja joku toinen ei? Olli Jalonen totesi, että kyse on tottumuksesta ja että esimerkiksi romaanisarja voidaan kokea turvalliseksi tuttuine henkilöineen ja tapahtumapaikkoineen. Yleisö ja kirjailijat olivat yhtä mieltä siitä, että Finlandia-palkintoa pitäisi jakaa muullekin proosalle kuten novelleille. Kaikkien aikojen ensimmäinen Finlandia palkintokin meni **Erno Paasilinnalle** vuonna 1984 esseekokoelmasta *Yksinäisyys ja uhma*.

Yleisöstä kysyttiin myös kirjailijoiden kokemuksista siitä, miten kustantajat suhtautuvat novellikokoelmiin. Katja Kettu kertoi, että novellikokoelmat kiinnostavat kustantajia vähemmän, koska myynnin ei odoteta olevan kovin korkea. Päivi Alasalmi kertoi, ettei hänen kustantajansa ole osoittanut sen laimeampaa

kiinnostusta novelleihin kuin romaaneihinkaan, ainoastaan novellikokoelmien sivumääristä on väännetty kättä. Olli Jalonen puolestaan epäili, ettei kustantaja katsoisi suopeasti, jos hän kiikuttaisi kolme novellikokoelmaa putkeen kustantajalle. Kokoelmien myynti kun on kuitenkin paljon alhaisempaa kuin romaanien. Tähän asti kustantajalta ei kuitenkaan ole tullut torjuntaa hänen novellikokoelmilleen.

Yleisö olisi epäilemättä kuunnellut kirjailijoita vielä pitkään, tunnelma oli niin tiivis ja vastaanottava. Tuntui miltei kuin olisi tuntenut yleisössä istuessaan hiljaisen imun, kun yleisö otti vastaan keskustelijoiden ajatuksia. Onneksi keskustelulle oli luvassa jatkoa Prosak-klubilla illemmalla.

Kuka lukee kanssasi?

Prosak -proosaklubi pidettiin Kahvila Kauppapyhtiöllä. Paikka oli tunnelmaltaan juuri sopiva klubillemme ja katsomokin oli paria paikkaa vaille täpötäynnä. Ensimmäisenä kirjailijoista Katja Ketun haastateltavaksi astui Olli Jalonen. Katja Kettu kertoi vaikuttuneensa Jalosen paneelissa esittämästä ajatuksesta kirjoittaa valokuvien tai unien taustoista ja kysyi, mistä Jalosen tarinat kumpuavat.

–Kertomukset rakentuvat peruskokemuksista. Ensimmäistä kertaa koetut asiat tuntuvat vahvasti ja jäävät kokemusten pääomaksi. Kirjoittaessa kokemusten kerrosten väliin ja alle kirjoittuu toisia, esimerkiksi lapsuudenkuva tulee kirjoittaessa mukaan aivan yllättävään kohtaan. Kirjoittamisen prosessi sekoittaa eri tasot ja limittää ne toisiinsa.

Olli Jalonen kertoi myös kirjoittamisen kirjoittavan itseään tietoisesti alun jälkeen ainakin 90-prosenttisesti. Itse hän oli esimerkiksi kirjoittanut joka ikinen päivä joulusta tälle matkalle lähtemiseen saakka. Kirjoittamisesta on tullut hänelle toinen luonto ja hän saattaa aamuyöllä herätä siihen, että jokin tarinassa on ratkennut. Kirjoittaessaan Jalonen kertoi kuuntelevansa vain omaa ääntään, lukevansa ääneen omaa tekstiään saadakseen siihen oikean rytmin. Jos kirja kertoo vaikkapa jostakin aikakaudesta, Jalonen kuuntelee aikakauden musiikkia päästäkseen kiinni tunnelmaan, muttei koskaan kirjoittaessaan.

Olli Jalonen luki meille novellikokoelmastaan *Värjättyä rakkautta* novellin ”Hopian valkia”. Novelli on pitkä, joten Jalonen luki siksi sen vain osin ja referoi lyhyesti novellin tapahtumat, jotta kuulijat pysyivät tarinassa mukana. Novelli kertoo matkasta Pohjois-Koreaan, tapahtumista turistin ja hänelle määrätyn tulkin ja oppaan välillä. Jalonen kertoi itse vierailleensa Pohjois-Koreassa 1987 osana kansainvälistä ystävällismielisten maiden kirjailijadelegaatiota. Ystävällismielisiksi luokiteltuja maita Länsi-Euroopassa olivat tuolloin Suomi, Malta ja Sveitsi.

Yleisö kuunteli novellia hiirenhiljaa, silloin tällöin kevyesti naurahdellen. Novellissa oli erikoinen, haikea tunnelma, josta ajoittain pilkahteli pieni hymyn kare. Novellin lukemisen jälkeen yleisö sai kysellä Olli Jaloselta haastattelun ja lukemisen aikana heränneitä kysymyksiä.

Pienen tauon jälkeen palasimme saliin kuuntelemaan Päivi Alasalmea. Katja Kettu pyysi aluksi häntä kertomaan tulevasta Inari-aiheisesta romaanistaan. Tuleva kolmiosainen teos sijoittuu Inarin historiaan 1500-luvulta nykypäivään ja kertoo historian, jota ei muisteta mainita: suomalaisesta valloittajakansasta, saamelaisten tuhotusta uskonnosta, elinkeinojen muuttumisesta ja kielletystä kielestä. Alasalmella on asiaan henkilökohtainenkin kosketus rakkauden kautta: hänen lastensa isä on saamelainen ja kotoisin Lemmenjoelta.

Novellien kirjoittajana Alasalmi totesi olevansa nopea, lyhimmat hän saattaa kirjoittaa päivässä, pidemmät vievät parikin päivää. Kirjoittaminen alkaa hänellä pienestä ideasta ja sille itsekseen naureskelusta, sitten

hän alkaa kasata lihaa idean luiden ympärille kirjoittaen. Novellin Alasalmi pohdiskeli alkavan keskeltä ja päättyvän keskelle, kun taas romaanissa pitää koko maailma saattohoitaa ja sitoa tarinan langat yhteen lopussa. Alasalmi totesi, että romaania pystyy puurtamaan päivätyönä, kun taas novelli on harvinainen lahja, joka annetaan silloin tällöin.

Ketun mukaan Alasalmen novellit ovat napakoita ja rempseitä, ja niitä lukiessa tulee jollakin tapaa lohdullinen olo: hyvinkin voi käydä. Alasalmi kertoi kirjoittaneensa alkoholistin toipumistarinan, vaikka tarinan esikuvalla kävikin huonommin. Novelli loi jonkinlaisen vaihtoehdoisen todellisuuden. Yleensä hänen tarinansa ovat kuitenkin enemmän keksittyjä. Tällä kertaa kuulisimme novellin nimeltä ”Sudensulhanen”, jonka päähenkilö on saanut myös innoituksensa oikeasta henkilöstä, Alasalmen hyvän ystävän äidistä, joka muutti vanhempana yksin Nauvon saarelle asumaan.

Novelli kuultiin kokonaan, ja ainakin itselleni sen kuuleminen kirjailijan lukemana avasi tarinaan uusia sävyjä. Itse olin lukenut sen synkempänä, kun taas Päivi Alasalmen itsensä lukemana tarinan monetkin kohdat alkoivat väkisin ääneen naurattamaan. Lukemisen jälkeen kirjailijat kokoontuivatkin lavalle pohtimaan ääneenlukemista yhdessä. Ääneenlukemista pidettiin lempeänä tekona. Lapsuudesta ääneenlukeminen on mukava muisto melkein jokaiselle. Ääneenlukeminen on vielä aikuisenakin suuri nautinto ja nykyisin ihmiset ovatkin perustaneet myös ääneenlukupiirejä keskenään. Päivi Alasalmi muistutti, että hänen ja monen muun kirjailijan ääneenlukemista on Prosakeissa nauhoitettu jo usean vuoden ajan ja että tallenteita voi katsoa ja kuunnella edelleen Kirjastokaistalta ja YLE Areenasta.

Kirjailijat keskustelivat vielä yhdessä novellista. Olli Jalonen kertoi että yksittäiset kirjoittamisideat tulevat eri tavoin. Novelli on nopea idea ja toteutus, romaani vuosien kehittelyn tulos. Novelli-ideoita ei malttaisi jättää pöytälaatikkoon, ne haluaisi toteuttaa heti. Päivi Alasalmi muistutti, että ideat saattavat unohtuakin, jollei niitä heti toteuta ja silloin ne on syytä kirjata ylös muistikirjaan myöhempää käyttöä varten. Alasalmi kertoi, että idean koosta tunnistaa yleensä kyllä, onko se novelli- vai romaani-idea. Tosin hänen esikoisromaaninsa oli lähtenyt novellista. Romaanin maailmasta on hänen mukaansa vaikea kuitenkin hypätä novelliin yhtäkkiä kesken kirjoitusprosessin.

Olli Jalonenkin myönsi, että kahden tekstin ajattelemisen samaan aikaan hajottaa vaikka hän joskus onkin kirjoittanut kahta teosta rinnan, romaania ja novellia. Kiihkeimmässä kirjoittamisen vaiheessa käsillä voi kuitenkin olla vain yksi teksti. Olli Jalonen kertoi pyörittelevänsä ideoita päässään ja joskus on käynyt niin, että vaikka idea on tuntunut novellilta, se on kasvanut isommaksi ja siitä on tullut romaani. Myös romaanikirjoittamisen aikana saadut novelli-ideat saattavat solahtaa romaanin osaksi. **Veijo Meri** onkin sanonut, että taide vaatii totaalisuutta: kirjoittamisen on toimittava niin isolla intensiteetillä, että kun teoksen on saattanut valmiiksi, siihen on laittanut kaiken ja on ihan tyhjä. Jalosen mukaan uusia ideoita tai alkioita jää silti muhimaan tai kehittyä samalla kun edellinen kirjoittamisprosessi on vielä päällä.

Siinä missä romaaniin luodaan vain yksi maailma, on novellikokoelman jokaisen novellin maailma luotava aina alusta. Se on työstä, ja yleisöstä kysyttiinkin kuinka kirjailijat jaksavat kirjoittaa novelleja. Päivi Alasalmi kertoi, että romaanein ajattelu onkin hänelle luontevampaa. Novellit ovat pieniä ihmeitä, Mitä tahansa aihetta ei voi vain päättää, vaan kirjoittamisessa on aina jotain hiukan mystistä. Olli Jalosen mielestä kaikki on valmiina kirjoittajan sisällä ja se tulee mystisellä tavalla ulos niin että itsekin hämmästelee: miksi näin on tullut tähän, miten nämäkin ovat yhdistyneet. Kirjoittamisesta tulee hänelle useimmiten sellainen tunne, ettei ole heittänyt päivää hukkaan vaan löytänyt jotain uutta.

Seuraavaksi Katja kettu kysyi kollegoiltaan, millaisia kirjoittamisen paikkoja näillä on ja käyttävätkö he muita

taiteita apuna kirjoittamisessaan. Itse hän kertoi tutkivansa **Hieronymus Bosch**in grafiikkaa suurennuslasilla ja saavansa piirroksista inspiraatiota. Päivi Alasalmekin kuvat ovat inspiroineet ja hän muistaa lapsesta saakka ihailleensa **Goyan** voimakkaita, groteskejakin maalauksia. Alasalmi myös lukee vanhoja kirjoja saadakseen sanavarastoonsa laajennusta ja oppiakseen vanhahtavia sanoja nyt tekeillä olevaan teossarjaan. Olli Jalonen sanoi tutun paikan helpottavan kirjoittamista. Toisaalta matkoillakin kirjoittaminen sujuu häneltä, ja silloin syntyy usein jotain uutta kun saa etäisyyttä Suomeen. Jalonen ei koskaan kirjoita suoraan paikasta, jossa on käynyt, vaan samantapaisesta paikasta, jota ei ole olemassa. Silloin mielikuviutus voi käyttää yksityiskohdat hyödyksi ja muuntaa ne kirjoituksessa muuksi.

Yleisöstä kysyttiin myös, kuinka kauan kirjailijat antavat tekstiensä levätä ennekuin ryhtyvät editoimaan niitä. Päivi Alasalmi kertoi, ettei novellia ainakaan kovin kauan kannata lepuuttaa, pari viikkoa korkeintaan. Editointi puolestaan voi olla loputonta, eikä pääty edes kirjan julkaisuun: nytkin lukiessaan novelliaan Alasalmi oli muokannut lennosta tekstiä ja jättänyt jotain poisikin. Olli Jalonen puolestaan sanoi, ettei muoto ole valmis paketti, mutta että valmiin tuntee.

Kuten Prosakeissa on tapana, kirjailijat suosittelivat myös toisilleen novelleja. Alasalmi suositteli Jaloselle **Veikko Huovisen** ”Jutta Grahnin miestä” kokoelmasta *Rasvamaksa*. Jalonen puolestaan suositteli Alasalmelle **Antti Hyryn** ”Maantieltä hän lähti” -novellia Hyryn samannimisestä esikoiskokoelmasta vuodelta 1958. Novelli on hänen mukaansa kaunokirjallinen muoto mikro- ja makrokosmoksen suhteista, asioiden pienenemisestä ja suurenemisestä. Hyrylle tyypillistä ovat lakonisuus, armollisuus ja kuulaat tunnetilat.

Yleisö pyysi myös Katja Kettua suosittelemaan novelleja ja novellisteja, ja kaikki kolme innostuivatkin vielä luettelemaan suosikkejaan. Kettu suositteli **Daniil Harmsin** ”Sinistä vihkoa” kokoelmasta *Sattumia*, **Tove Janssonin** ja **Ernest Hemingwayn** novelleja, **Roald Dahlin** kokoelmaa *Rakkaani, kyyhkyläiseni* sekä **Tapio Koivukarin** *Maista niin muistat* -kokoelmaa. Päivi Alasalmi suositteli **Flannery O’Connorin** *Palava kehä* -kokoelmaa. Olli Jalonen puolestaan mainitsi **Heinrich Böllin** Euroopan historiasta kertovan novellin ”Päiväkirja vihreällä saarella” sekä kokoelman ”Tohtori Murken kootut tauot”. **Antti Tuurinkin** hän muistutti aloittaneen novellistina ja erityismaininnan sai vähän suomennettu islantilainen **Gyrðir Elíasson**, joka voitti Pohjoismaisen kirjallisuuspalkinnon v. 2011. Eliassonia on käännetty Parnassoon ja Nuori Voima -lehden numeroon 4/12. Nuorena Voimassa julkaistaankin vuosina 2012–2013 joka numerossa uutta käännettynovellistiikkaa – ja tietysti myös kotimaisia uusia novelleja!

Teksti: Laura Serkosalo, Nuoren Voiman Liiton toiminnanjohtaja

